Η τέχνη αντίδοτο στην κρίση
Το Μουσικό Σχολείο Τρικάλων ως παιδαγωγικός οδοδείκτης

Πριν λίγες μέρες το Μουσικό Σχολείο Τρικάλων παρουσίασε στο κατάμεστο Πνευματικό Κέντρο του Δήμου μια εκδήλωση-αφιέρωμα στον καινοτόμο ποιητή στιχουργό και μεταφραστή Νίκο Γκάτσο. Πρόκειται για μια εκδήλωση που ξεπερνούσε τα πλαίσια μιας «απλής» συναυλίας, καθώς επιχειρήθηκε να παρουσιαστεί ο Γκάτσος πολύπλευρα και μέσα στο πλαίσιο της συνολικής του πνευματικής δημιουργίας να αποτιμηθεί το έργο του. Ο διευθυντής του σχολείου κ. Β. Παπακώστας τοποθέτησε το έργο του Γκάτσου στην πνευματική δημιουργία και τις αναζητήσεις της εποχής του, ενώ η φιλόλογος κ. Α. Χιώτη παρουσίασε διεξοδικά τη δισκογραφία η οποία χρησιμοποιεί στίχους του ίδιου ποιητή. Η ορχήστρα και η χορωδία του Μουσικού Σχολείου Τρικάλων, υπό την διεύθυνση του μαέστρου Ν. Κοφίνα, ο οποίος συνεργάστηκε στις πρόβες με τους καθηγητές μουσικής κ. Φ. Φροξυλιά και Μ. Ζαχαρτζή, παρουσίασαν πολυάριθμα αντιπροσωπευτικά τραγούδια από το ευρύτατο σχετικό μουσικό ρεπερτόριο, ενώ μερικοί μαθητές τραγούδησαν σε σόλο ή ντουέτο με αισθαντικότητα μεγάλης δυσκολίας τραγούδια, μολονότι στο σχολείο δεν διδάσκεται η μονωδία.

Θα αναρρωτηθεί κανείς, τι εξυπηρετεί αυτή η αναλυτική αναφορά; Πρόκειται για μια προσπάθεια να φωτιστούν ορισμένες παράμετροι οι οποίες ούτε ευνόητες ούτε αυτονόητες φαίνεται να είναι. Συγκεκριμένα, θα ήθελα να παρουσιάσω τη βασική διάσταση της εκδήλωσης, η οποία δεν είναι βεβαίως απλώς η επί σκηνής παρουσία δεκάδων μαθητών του σχολείου, παρά η πολύμηνη προετοιμασία της στο σχολείο.

Στην περίπτωση των επαγγελματικών μουσικών συνόλων είναι λογικό να μην απασχολούν το φιλόμουσο κοινό οι πρόβες τους. Στην περίπτωση όμως σχολικών μουσικών συνόλων, συμβαίνει ή οφείλει να συμβαίνει το αντίθετο. Η ουσία (καλλιτεχνική και παιδαγωγική) βρίσκεται στις πρόβες και όχι στην παράσταση. Αυτό συμβαίνει, διότι οι νεαροί μουσικοί είναι μαθητές, οι οποίοι παρακολουθούν καθημερινά τα σχολικά μαθήματα (και τα αντίστοιχα … απογευματινά, με το ανάλογο χρονικό κόστος) και επιπλέον παρακολουθούν μαθήματα μουσικών οργάνων σε πρόσθετες διδακτικές ώρες, ενώ συμμετέχουν και σε μουσικά σύνολα, τα οποία υλοποιούν τις ενδοσχολικές γιορτές και τις δημόσιες εκδηλώσεις του σχολείου. Αν δεν είναι άθλος ό,τι κατορθώνουν αυτοί οι μαθητές, τότε μάλλον έχουν χάσει οι λέξεις τη σημασία τους. Όμως το θέμα εξακολουθεί να μην είναι ποσοτικό. Αξίζει να προσέξει κανείς την παιδαγωγική διάσταση του πράγματος, η οποία προσφέρει απαράμιλλη ποιότητα. Συγκεκριμένα, ενώ για τα Γενικά Λύκεια το Υπουργείο Παιδείας προγραμμάτισε εκπαιδευτική μεταρρύθμιση, της οποίας ένας βασικός στόχος είναι η μαθητοκεντρική και ομαδοσυνεργατική διδασκαλία, με στόχο να καλλιεργηθούν οι δεξιότητες του μαθητή μέσα από τη συνεργασία σε ομάδες υπό την καθοδήγηση και όχι την αυταρχία του καθηγητή, στο Μουσικό Σχολείο αυτοί οι στόχοι υπάρχουν και υλοποιούνται από την αρχή της λειτουργίας του. Συγκεκριμένα, κάθε μαθητής, στο ατομικό μουσικό μάθημα, αποτελεί το επίκεντρο, την αρχή και το τέλος (=σκοπό) του μαθήματος. Η επίδοσή του εξελίσσεται και συνάμα ελέγχεται και αξιολογείται από μάθημα σε μάθημα, ενώ ο ίδιος είναι εκ των πραγμάτων σε θέση να κάνει την αυτοαξιολόγησή του. Η εκμάθηση μουσικού οργάνου απαιτεί, πέρα από την ευαισθησία, μεγάλη αυτοπειθαρχία, η οποία επίσης διδάσκεται και κατακτάται με

την πάροδο του χρόνου. Από την άλλη μεριά η συμμετοχή στα μουσικά σύνολα (ορχήστρα ή χορωδία) διδάσκει στα παιδιά άλλες δεξιότητες, αρχές και αξίες. Εδώ διδάσκεται ο απόλυτος συντονισμός και η συνεργασία, η υπέρβαση του εγώ και η διάλυσή του μέσα στο εμείς της συλλογικότητας, με έναν ιδιαίτερο τρόπο: ενώ δεν καταργείται το υποκείμενο-πρόσωπο, εναρμονίζεται με το συλλογικό υποκείμενο-μουσικό σύνολο, στο οποίο κάθε όργανο ξεχωρίζει μεν, όμως αυτό γίνεται μέσα από τη συν-φωνία, την ένωση με τα άλλα με στόχο την επίτευξη του τελικού αποτελέσματος, το οποίο υπακούει σε τελευταία ανάλυση και σε μια αισθητική αρχή. Αυτή η ύψιστη παιδαγωγική διαδικασία, ιερουργία θα την ονόμαζα αν δεν κινδύνευα να χαρακτηριστώ γλυκερός, συντελείται καθημερινά στο Μουσικό Σχολείο Τρικάλων. Το αποτέλεσμα είναι, χωρίς να καταργούνται τα λειτουργικά όρια, μαθητές και εκπαιδευτικοί να συγχωνεύονται σε ένα ενιαίο παιδαγωγικό σύνολο, να ενεργούν σαν μέλη μιας πολυμελούς οικογένειας, η οποία μαθαίνει να αντιμετωπίζει συλλογικά τα ζητήματα που προκύπτουν κάθε φορά.

Ας μην υποτιμήσουμε όμως την ίδια τη συναυλία, την έκθεση δηλαδή των μαθητών σε εξωσχολικό κοινό. Καθημερινά συζητάμε οι εκπαιδευτικοί με τους μαθητές και τους γονείς τους την ανάγκη να συνειδητοποιήσουν οι νεαροί μας συνεργάτες ότι η ζωή αποτελεί μια «παράσταση», στην οποία εφαρμόζει κανείς όσα έμαθε από το σχολείο και τους λοιπούς φορείς κοινωνικοποίησης, ότι η ζωή απαιτεί κυρίως όχι πληροφορίες αλλά δεξιότητες. Η συμμετοχή λοιπόν των μαθητών στις δημόσιες συναυλίες αποτελεί την ύψιστη πρόβα για τον δημόσιο βίο τους, καθώς απέναντί τους έχουν άτεγκτους κριτές, ένα κοινό που πρέπει να το κατευνάσουν και να το κερδίσουν, αφού πρώτα πειθαρχήσουν απαρέγκλιτα στις αρχές του μουσικού συνόλου και στις οδηγίες του μαέστρου. Όταν μάλιστα συμμετέχουν και καθηγητές στο σύνολο, τότε ολοκληρώνεται η εικόνα του μουσικού συνόλου ως κοινωνίας ανθρώπων με ποικίλου επιπέδου ηλικίες και δεξιότητες, τις οποίες αλληλέγγυα μοιράζονται υπηρετώντας τον κοινό στόχο. Σε μια άναρχη, απείθαρχη, δίχως όρους ανταγωνιστική, ατομικιστική και σε μεγάλο βαθμό ακαλαίσθητη και δυσαρμονική κοινωνία σαν την ελληνική, το Μουσικό Σχολείο οφείλει να αποτελεί σημείο αναφοράς και πρότυπο, Θερμοπύλες μιας καταρρέουσας κοινωνίας των πολιτών.

Θεωρώ ότι τα παραπάνω πρέπει να έχει κανείς στο νου του όταν παρακολουθεί μια εκδήλωση του Μουσικού μας Σχολείου και με βάση αυτές τις παραμέτρους να κρίνει το αποτέλεσμα. Με αυτόν τον τρόπο και όχι με βάση την υποκειμενική αισθητική αποτίμηση του μέσου ανθρώπου (με ή χωρίς μουσική παιδεία και εμπειρία) αξίζει να κρίνουμε την παράσταση και το σχολείο στο σύνολό του.

Το παιδαγωγικό έργο που παρουσίασα παραπάνω αποτελεί πόλο έλξης για τους γονείς οι οποίοι αγωνιούν να προσφέρουν στα παιδιά τους σφαιρική παιδεία σε ένα παιδαγωγικά άρτιο και ασφαλές περιβάλλον. Ως εκ τούτου, μόνο ως προϊόν άγνοιας ή πονηρίας θα αξιολογούσα την (απαξιωτική μάλιστα) έμφαση που δίνουν κάποιοι στο ζήτημα της σίτισης των μαθητών του Μουσικού Σχολείου Τρικάλων. Το σχολείο δεν λειτούργησε ποτέ ως οικοτροφείο, παρά ως υψηλής ποιότητας εκπαιδευτική και παιδευτική μονάδα. Το ίδιο το γεύμα που πρόσφερε το σχολείο, πάλι μια βασική παιδαγωγική αρχή υπηρετούσε: τη συνεύρεση, τον συντονισμό, τη συλλειτουργία. Εκτιμώ ότι όποιος εξωσχολικός παράγοντας νοιάζεται τους μαθητές, αυτή την παράμετρο θα όφειλε να τονίζει κι όχι να επισείει την απειλή της ασιτίας.

Υ.Γ. Τα παραπάνω αποτελούν ασφαλώς προσωπικές απόψεις.

Αγαθοκλής Αζέλης, διδάκτωρ του Πανεπιστημίου της Βιέννης
Φιλόλογος